

Sygn. akt II UK 172/09

WYROK
W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 2 lutego 2010 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Jerzy Kuźniar (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Katarzyna Gonera

SSN Józef Iwulski

w sprawie z wniosku M. L.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych
o rentę socjalną,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń
Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 2 lutego 2010 r.,
skargi kasacyjnej wnioskodawczynie od wyroku Sądu Apelacyjnego w [...] z dnia 29 stycznia 2009 r.,

**uchyla zaskarżony wyrok w punkcie II i w tej części
przekazuje sprawę Sądowi Apelacyjnemu do ponownego
rozpoznania i orzeczenia o kosztach postępowania kasacyjnego.**

Uzasadnienie

Wyrokiem z dnia 29 stycznia 2009 r., Sąd Apelacyjny zmienił, na skutek apelacji wnioskodawczynie M. L., wyrok Sądu Okręgowego – Sądu Ubezpieczeń Społecznych w W. oraz poprzedzającą go decyzję organu rentowego – Zakładu Ubezpieczeń Społecznych z dnia 23 maja 2006 r. - w ten sposób, że przyznał wnioskodawczynie rentę socjalną od dnia 23 października 2008 r. do dnia 30 października 2010 r., oddalając apelację w pozostałej części.

W ustalonym stanie faktycznym, wnioskodawczynie, urodzona 22 lutego 1988 r. złożyła wniosek o przyznanie renty socjalnej, będąc uczennicą liceum ogólnokształcącego w klasie integracyjnej zgodnie z orzeczeniem o potrzebie kształcenia specjalnego, wydanym przez Poradnię Psychologiczno - Pedagogiczną, ponieważ z uwagi na stan zdrowia, napotykała na liczne trudności w procesie edukacji, które objawiały się problemami w przyswajaniu materiału szkolnego, budowaniu wypowiedzi, rozumieniu zadawanego pytania, a także nawiązywania kontaktów z rówieśnikami. W celu ustalenia czy wnioskodawczynie jest osobą całkowicie niezdolną do pracy z powodu naruszenia sprawności organizmu Sąd pierwszej instancji dopuścił dowód z opinii biegłych sądowych lekarzy specjalistów z zakresu psychiatrii, neurologii oraz okulistyki. Biegli w odrębnie sporządzonych opiniach nie znaleźli podstaw do stwierdzenia u badanej cech całkowitej niezdolności do pracy, oceniając, że stan psychiczny, neurologiczny i okulistyczny wnioskodawczynie uzasadnia stwierdzenie jedynie jej częściowej trwałej niezdolności do pracy_istniejącej od dzieciństwa, ponieważ stwierdzone schorzenia nie powodują niemożliwości wykonywania samodzielnej pracy, a wada wzroku ogranicza jedynie zdolność do pracy, wyłączając pracę wymagającą znacznego wysiłku fizycznego, pracę precyzyjną, na wysokości, przy maszynach w ruchu oraz prowadzenie pojazdów mechanicznych.

Wyrokiem z dnia 18 stycznia 2008 r. Sąd Okręgowy - Sąd Ubezpieczeń Społecznych w W. oddalił odwołanie wnioskodawczynie wobec niestwierdzenia u niej całkowitej niezdolności do pracy. Mając na uwadze uregulowanie zawarte w art. 4 ustawy z dnia 27 czerwca 2003 r. o rencie socjalnej (Dz.U. Nr 135, poz. 1268 ze zm.), zgodnie z którym świadczenie to przysługuje osobie pełnoletniej całkowicie

niezdolnej do pracy z powodu naruszenia sprawności organizmu, które powstało przed ukończeniem 18 roku życia, Sąd Okręgowy uznał, że z zebranego w sprawie materiału dowodowego wynika, iż wnioskodawczynie cierpi na liczne schorzenia i niedomagania utrudniające samodzielną egzystencję, mające charakter trwały i powodujące niepełnosprawność od dzieciństwa, które nie powodują jednak całkowitej niezdolności do pracy.

Na skutek apelacji wnioskodawczynie, Sąd drugiej instancji, uznając za zasadny zarzut braku łącznej opinii biegłych lekarzy uzupełnił postępowanie dowodowe, dopuszczając dowód z łącznej opinii biegłych lekarzy: psychiatry, neurologa, psychologa i okulisty w celu ustalenia czy i ewentualnie od kiedy wnioskodawczynie jest całkowicie niezdolna do pracy, czy ewentualna niezdolność ma charakter trwały czy okresowy oraz czy związana jest ona z naruszeniem sprawności organizmu, które powstało przed ukończeniem 18 roku życia, bądź w trakcie nauki w szkole przed ukończeniem 25 roku życia. Biegli wypowiedzieli się w odrębnych opiniach (lekarz okulista k. 264, psycholog k. 282, neurolog k. 289 i psychiatra k. 291), natomiast opinia łączna z dnia 13 listopada 2008 r. (k. 295) została sporządzona przez biegłych: psychiatrę, neurologa i psychologa. Biegły okulista w opinii z dnia 28 sierpnia 2008 r. stwierdził, że wnioskodawczynie nie jest osobą niezdolną do pracy z przyczyn okulistycznych i może pracować w każdym zawodzie i na każdym stanowisku pracy, gdzie nie jest wymagane widzenie obuoczne, z możliwością używania korekcji okularowej. W opinii łącznej biegli stwierdzili, że wnioskodawczynie jest całkowicie niezdolna do pracy w okresie 2 lat od daty badania w Sądzie, a niezdolność ta związana jest z naruszeniem sprawności organizmu powstałym przed 18 rokiem życia i przed zakończeniem nauki z powodu wady rozwojowej centralnego układu nerwowego na podłożu genetycznym, powodującej lekkie upośledzenie umysłowe z funkcjonowaniem na poziomie upośledzenia umysłowego umiarkowanego, organicznymi zaburzeniami osobowości, organicznymi zaburzeniami ustroju i zaburzeniami lękowymi. Uzasadniając swoje stanowisko biegli stwierdzili, że rozpoznany lekki stopień upośledzenia umysłowego nie obejmuje całości obrazu chorobowego, należy bowiem brać pod uwagę nieharmonijny rozwój intelektualny ze współistniejącym spowolnieniem psychoruchowym, częste napady padaczkowe trudno poddające się

leczeniu ze względu na problemy psychiczne, znaczne zaburzenia emocjonalne na tle organicznym, trudności w kontaktach, trudności w radzeniu sobie z problemami życia codziennego, co powoduje całkowitą niezdolność do pracy. Opinia biegłych nie była kwestionowana przez Przewodniczącą Komisji Lekarskich Zakładu Ubezpieczeń Społecznych, natomiast wnioskodawczyni kwestionowała zarówno początkową datę stwierdzenia całkowitej niezdolności do pracy, wskazując na utrwalone naruszenie sprawności organizmu powstałe przed zakończeniem 18 roku życia i przed zakończeniem nauki, jak i ustalenie okresowego jedynie charakteru trwania niezdolności (powołała się na orzeczenie Miejskiego Zespołu do Spraw Orzekania o Niepełnosprawności w W. z dnia 17 października 2008 r. stwierdzające u niej umiarkowany i trwały stopień niepełnosprawności istniejący od urodzenia oraz stwierdzoną częściową potrzebę stałej lub długotrwałej opieki lub pomocy innej osoby w związku z ograniczoną możliwością samodzielnej egzystencji). Sąd Apelacyjny nie znalazł podstaw do kwestionowania opinii biegłych, a z ich opinii wyprowadził wniosek, że ustalenie daty badania w Sądzie jako początkowej daty powstania całkowitej niezdolności do pracy związane było z trudnością oceny stopnia niezdolności do pracy ubezpieczonej w czasie uczęszczania przez nią do szkoły. Z łącznej opinii biegłych wynika, że ubezpieczona z powodu licznych schorzeń nie jest zdolna do wykonywania jakiejkolwiek pracy, co w świetle art. 12 ust. 2 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (jednolity tekst; Dz.U. z 2009 r. Nr 153, poz. 1227) uzasadnia zaliczenie jej do kategorii osób całkowicie niezdolnych do pracy. Orzeczenie niezdolności na okres nie dłuższy niż dwa lata jest zgodne z art. 13 ust. 2 i 3 ustawy o emeryturach i rentach z FUS, zgodnie z którym niezdolność do pracy orzeka się na okres nie dłuższy niż 5 lat, zaś na okres dłuższy jeżeli według wiedzy medycznej nie ma rokowań odzyskania zdolności do pracy przed upływem tego okresu. W tej sytuacji Sąd Apelacyjny ustalił, że wnioskodawczyni jest osobą całkowicie niezdolną do pracy w okresie od 23 października 2008 r. do dnia 30 października 2010 r. z powodu naruszenia sprawności organizmu, które powstało przed 18 rokiem życia, wobec czego z mocy art. 4 ustawy o rencie socjalnej w tym samym okresie nabyła prawo do renty socjalnej, oddalając jej apelację w pozostałej części.

Powyższy wyrok zaskarżył w części (w zakresie pkt II) skargą kasacyjną pełnomocnik wnioskodawczyni i zarzucając naruszenie prawa materialnego - art. 4 ust. 1 ustawy z dnia 27 czerwca 2003 r. o rencie socjalnej w związku z art. 12 ust. 2 ustawy z 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach FUS poprzez błędną wykładnię oraz odmowę zastosowania tego przepisu w okresie od 23 lutego 2006 r. do dnia 22 października 2008 r. wbrew zgromadzonemu materiałowi dowodowemu, oraz naruszenie przepisów postępowania - art. 5 k.p.c. poprzez nie poinformowanie nieprofesjonalnego pełnomocnika wnioskodawczyni o uprawnieniu do złożenia zastrzeżeń do łącznej opinii biegłych oraz złożenia wniosku o przesłuchanie biegłych podczas rozprawy lub uzupełnienie opinii w formie pisemnej, art. 278 § 1 i art. 285 § 1 k.p.c. w związku z art. 236 k.p.c. poprzez niedokonanie oceny zdrowia wnioskodawczyni w okresie przed badaniem i przyjęcie łącznej opinii biegłych z dnia 13 listopada 2008 r. jako kompletnej i zgodnej w zakresie określającym zdolność do pracy w okresie od 23 lutego 2006 r. do 22 października 2008 r., mimo braku jednoznacznej tezy, wniosków opinii częściowych oraz inne bogatej dokumentacji lekarskiej oraz art. 328 § 2 k.p.c. w związku z art. 391 k.p.c. poprzez brak uzasadnienia wyroku w zakresie oddalającym odwołanie, wniósł o uchylenie wyroku w zaskarżonej części (pkt II) i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Apelacyjnemu wraz z orzeczeniem o kosztach postępowania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna ma usprawiedliwione podstawy i stąd zasługuje na uwzględnienie. Skarga została oparta na obydwu podstawach wymienionych w art. 398³ k.p.c., tak więc przede wszystkim należy odnieść się do zarzutów naruszenia przepisów postępowania i zbadać czy mogło mieć ono istotny wpływ na wynik sprawy. W związku ze wskazanymi zarzutami należy przede wszystkim uznać za zasadny zarzut naruszenia przez Sąd Apelacyjny art. 278 § 1 i art. 285 § 1 k.p.c., zwłaszcza w kontekście czynności procesowych tego Sądu, w szczególności przeprowadzonego uzupełniającego postępowania dowodowego z łącznej opinii biegłych sądowych, lekarzy odpowiednich do rozpoznanych u wnioskodawczyni schorzeń. Przepis art. 278 § 1 k.p.c. dotyczący postępowania dowodowego, uprawnia sąd do dopuszczenia dowodu z opinii biegłego lub biegłych, jeżeli w sprawie istnieje potrzeba wyjaśnienia okoliczności wymagających wiadomości

specjalnych, a nadto do zażądania ustnego uzupełnienia opinii złożonej na piśmie, w sytuacji gdy opinia nie jest wyczerpująca lub też z innych względów, według oceny sądu, wymaga uzupełnienia lub wyjaśnienia. W stanie faktycznym sprawy, zarzut skargi kasacyjnej w istocie kwestionuje kompletność postępowania dowodowego, wskazując na błędne przyjęcie przez Sąd Apelacyjny „daty badania w sądzie, jako początkowej daty powstania całkowitej niezdolności do pracy ubezpieczonej w czasie uczęszczania przez nią do szkoły przy sprzecznych tezach opinii częściowych”. Jak słusznie wskazuje się w skardze w rozpatrywanej sprawie kluczowe znaczenie ma łączna opinia biegłych z dnia 13 listopada 2008 r. dopuszczona na etapie postępowania przed Sądem drugiej instancji, w której biegli, wbrew tezie dowodowej (protokół z rozprawy z dnia 31 lipca 2008 r.) nie odpowiedzieli na pytanie od kiedy powódka jest całkowicie niezdolna do pracy zarobkowej oraz pominęli prawie dwuletni okres od złożenia wniosku do organu rentowego do dnia badania (od 23 lutego 2006 r. do 22 października 2008 r.). Sąd drugiej instancji nie dopuścił z urzędu opinii uzupełniającej, ani też nie pouczył nieprofesjonalnego pełnomocnika powódki o prawie do zgłoszenia zastrzeżeń do opinii, czy złożenia wniosku o opinię uzupełniającą (protokół z rozprawy z dnia 29 stycznia 2009 r.). Swoje rozstrzygnięcie, co do okresu od 23 lutego 2006 r. do 22 października 2008 r. Sąd oparł na łącznej opinii biegłych, wskazując na brak podstaw w materiale dowodowym do przyznania renty socjalnej „od dnia ukończenia 18 lat życia a nie po dniu określonym w opinii biegłych”, mimo że opinie częściowe zawierają stwierdzenia wskazujące, że naruszenie sprawności organizmu nastąpiło przed ukończeniem 18 lat życia przez wnioskodawczynię. Należy równocześnie zauważyć, że w rozumieniu art. 285 § 1 k.p.c. warunki opinii łącznej w kwestii niezdolności do pracy spełnia opinia zespołu biegłych, wydana po wspólnym badaniu i analizie dokumentacji lekarskiej, uwzględniająca wyniki badania przedmiotowego jako całości i zawierająca wspólną konkluzję co do oceny zdolności do zatrudnienia osoby badanej, którego to warunku nie spełnia opinia biegłych z 13 listopada 2008 r. pomijając – w istocie bez uzasadnienia - okres od 23 lutego 2006 r. do 22 października 2008 r. W ocenianej sprawie zarzuty skargi, w tej części, dotyczyły właściwie ustalenia faktów, przez zakwestionowanie braku

wydania uzupełniającej opinii biegłych, a nadto oceny dowodów przez nierozważenie wszystkich dowodów.

W związku z powyższym znajduje także uzasadnienie zarzut naruszenia prawa materialnego przez błędne zastosowanie art. 4 ust 1 ustawy z dnia 27 czerwca o rencie socjalnej w sytuacji, gdy stan faktyczny sprawy nie został w pełni wyjaśniony. Renta socjalna ma charakter świadczenia zabezpieczającego, a jej celem jest kompensowanie braku możliwości nabycia uprawnień do świadczeń z systemu ubezpieczenia społecznego ze względu na to, że całkowita niezdolność do pracy powstała przed wejściem na rynek pracy. Zgodnie z art. 4 ust. 1 ustawy o rencie socjalnej, świadczenie to przysługuje osobie pełnoletniej całkowicie niezdolnej do pracy z powodu naruszenia sprawności organizmu, które powstało przed ukończeniem 18 roku życia, w trakcie nauki lub nauki w szkole wyższej przed ukończeniem 25 roku życia lub w trakcie studiów doktoranckich lub aspirantury naukowej. W ust. 2 wskazano, że osobie, która spełniła warunki określone w ust. 1, przysługuje renta socjalna stała - jeżeli całkowita niezdolność do pracy jest trwała, bądź renta socjalna okresowa - jeżeli całkowita niezdolność do pracy jest okresowa. Ustalenia całkowitej niezdolności do pracy, dokonuje się na zasadach i w trybie określonych w ustawie z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, stosując odpowiednio między innymi art. 12 - 14 tej ustawy (art. 5 i 15 ustawy o rencie socjalnej). We wskazanym w skardze kasacyjnej niewystarczająco wyjaśnionym okresie (od 23 lutego 2006 r. do 22 października 2008 r.) za usprawiedliwiony należało uznać zarzut naruszenia art. 4 ustawy o rencie socjalnej.

Wobec powyższego, zarzutom skargi kasacyjnej nie można odmówić słuszności, ponieważ na gruncie zebranego materiału dowodowego sprawa nie dojrzała do ostatecznego wyrokowania.

W konsekwencji Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji na podstawie art. 398¹⁵ k.p.c.

O kosztach orzeczono po myśli art. 108 § 2 k.p.c.